

Yrittäjyys kansantalouden näkökulmasta

3.11.2022

Suomi tarvitsee uusia vientituotteita ja työpaikkoja. Työpaikat syntyvät pääsääntöisesti yrityksissä ja tämä on yksi keskeisimmistä syistä, miksi Suomi tarvitsee lisää yrityksiä. Tarvitsemme siis käytännössä entistä enemmän työnantajia. (Kanninen 2013, 2.) Toki julkisella sektorilla tehdään paljon arvokasta ja merkityksellistä työtä, mutta se ei kuitenkaan kasvata kansantaloudellista tuottavuutta samalla tavalla kuin yritykset eikä sen kapasiteetti yksin riitä esimerkiksi hyvinvointipalvelujen tuottamiseen (Kanninen 2013, 2; Urrila 2022).

Yrityksistä hyötyy koko yhteiskunta. Yrittäjä työllistää ja työntekijöiden toimeentulo on riippuvainen yrityksen menestymisestä. Kuluttajat hyötyvät tuotteista ja palveluista, joita yritys tuottaa. Innovaatiot tuottavat yleensä arvonlisää kuluttajille edullisempien ja parempien tuotteiden muodossa. Valtio kerää verotuloja, joilla tuotetaan palveluja ja tehdään tulonsiirtoja. (Kanninen 2006, 321.) Yritykset ja yrittäjyys ovat välttämättömiä asioita kansantalouden näkökulmasta. Voinee ajatella, että myös sivutoimiyrittäjyys ja sen merkitys kansantalouden näkökulmasta on kasvanut ja se tulee tulevaisuudessa kasvamaan entistä suuremmaksi. Tähän kokonaisuuteen liittyy se kehitys, kuinka työn tekeminen on muuttunut viimeisten 15 vuoden aikana. Tapahtunut muutos näkyy konkreettisesti siinä, että yksilöt toimivat useammassa roolissa samanaikaisesti. He yhdistävät yrittäjyyttä, palkkayötä, opiskelua ja sosiaaliturvaa. (Kangas, Viljamaa & Joensuu-Salo 2021, 266.) Hautamäki (2001, 50) on tunnistanut, että tämä osa-aikaisista palkansaajista, opiskelijoista ja sivutoimiyrittäjistä koostuva alin desiili, on se joukko, jossa köyhyys on usein väliaikaista. Kun opiskelu on ohi, yleensä he siirtyvät päätoimisiin tehtäviin. Pysyvämpänä ilmiönä köyhyys näyttäytyy päivärahalla olevien pitkäaikaistyöttömien ja kansaneläkkeen varassa elävien keskuudessa. Uudistuva työ ja yrittäjyys – visioista toteutukseen (2018, 29, 32) on työ- ja elinkinoministeriön selvitys, jonka mukaan sivutoimiyrittäjyys ja itsensätyöllistäminen ovat lähteneet kasvuun monityösuhteisuuden lisäksi. (Järvensivu 2019, 335.) Pieneten

ja keskisuurten yritysten rooli kansantalouden arvonlisän tuottajana on merkittävä. Ne tuottavat liki puolet mainitusta kansantalouden arvonlisästä. (Kanninen 2006, 322.)

Innovaatiot syntyvät pienissä yrityksissä

Pöyriä, Ojala & Nätti (2019, 139) huomauttavat, että vaikka kone- ja robottipaniikkia on lietsottu eri aikoina, niin kuitenkaan mitkään teknologiset uudistukset eivät ole vähentäneet kansantalouksissa tehtävän työn kokonaismäärää. Kuten Järvensivu (2019, 338) huomauttaa, ovat sosio-teknisten innovaatioiden kehitystyö sekä tällaisten kehitystyön tulokset työllistäneet ihmisiä merkittävästi. Voinee sanoa, että samalla kun vanhoja työnkuvia kuolee pois, syntyy uusia työtehtäviä uudenlaisiin työpaikkoihin. Innovaatioilla on tiettyjä lainalaisuuksia. Ensinnäkin innovaattoreina toimivat yksittäiset ihmiset tai pienyrittäjät, jotka usein ottavat riskin aloittaessaan liiketoimintaa. Innovaatioita jatkojalostavat suuret yhtiöt, jotka ostavat lupaavat tuotteet pois pienyrittäjiltä. Suuret yritykset jatkojalostavat tuotteita ja kaupallistavat ne. (Kanninen 2013, 5.) Välttämättä pienyrittäjän osaaminen ei riitä tuotteen käyttöoikeuksien myymiseen suuremmalle yritykselle ja myyntihinta saattaa siksi jäädä varsin alhaiseksi. Yrittäjien toiminnan tuloksena siis syntyy uutta teknologiaa ja se tulee myös hyötykäyttöön.

Keikkatalous

Maailma muuttuu siihen suuntaan, että työvoima on toisaalta riippuvainen palkasta tai työvoimasta riippuvaisen työn ja itsenäisen ammatinharjoittamisen välillä. Hybridimuodot ovat arkea ja tästä johtuen ihmisillä on useampia töitä samanaikaisesti. Perinteinen yhden ammatin perusmalli häviää ja ihmisten kyvykkyys olla useammassa kategoriassa on uusi normaali. (Bögenhold & Klinglmar 2016, 13.) Myös Härmälä, Lamminkoski, Salminen, Halme & Autio (2017, 18) nostavat esiin keikkatalouden, joka osin korvaa olemassa olevia työpaikkoja. Keikkatalouden työmahdollisuudet ovat merkityksellisiä erityisesti heille, jotka ovat tai jotka ovat olleet työvoiman ulkopuolella. Keikkatalouden piirissä työskennellään lähtökohtaisesti usein satunnaisesti. Esimerkiksi Britanniassa keikkatöitä tekee noin 1,1 miljoonaa henkilöä.

Yrittäjyys ja laajempi kansantalouden kehitys kulkevat käsi kädessä. Tämä on yhteydessä eksosysteemin elinkaareen ja siihen missä ekosysteemin kehitysvaiheessa tarkasteltava maa on. Innovaatiovetoisille kansantalouksille institutionaalisten tekijöiden vaikutus on pienempi. Onkin havaittu, että huomion tulisi kohdistua sekä yksilötason tekijöihin että yrittäjyyden laatuun. (Härmälä 2017, 5–6.)

Yrittäjyys maaseudun sivuelinkeinona

Yrittäjyyteen liittyy luonnollisena osana taloudellinen vastuu, vaikkakin hybridiyrittäjän näkökulmasta taloudellinen vastuu on sivuroolissa, jos sitä verrataan päätoimiseen yrittäjyyteen (Kangas ym. 2021, 268). Käytännössä esimerkiksi matkailualan yrittäjyys näyttäytyy usein sivuelinkeinona erityisesti maatiloilla (Tuohino 2017, 82). Tärkeä kysymys on, millaisena se näyttäytyy koko kansantalouden näkökulmasta tai alueellisesti. Matkailu meille on kansantalouden näkökulmasta tuontia ja matkailu meiltä ulkomaille on vientiä.

Matkailun käytännön taloudelliset vaikutukset kansantalouksissa tai alueilla syntyvät välittömien, välillisten ja johdettujen vaikutusten kautta. (Kovalainen 2017, 106–107.)

Maaseudun luonnonarvojen tuotteistaminen avaa pienyrityksille uudenlaisia mahdollisuuksia. Luonnon arvoja ja elämyksiä hyödynnetään enenevässä määrin. Elämyspalvelu, käsityöt, keruutuotteet (esimerkiksi marjat ja sienet) tuovat maaseudun yrittäjyyteen oman lisänsä. Paikallisverkostojen merkitys kasvaa. Niistä on hyötyä, kun tuotteita ja palveluja suunnataan segmentoituneille kuluttajille. Tällaisessa verkostotalouden hyödyt korostuvat erityisesti. Verkostotalouden voima on siinä, että se mahdollistaa erilaisten innovaatio-osaajien saattamisen yhteen. Tällöin on mahdollista etsiä asiakkaita kiinnostavia tuotekokonaisuuksia ja kehittää markkinointistrategiat eri kuluttajatyypeille. (Ekologinen yrittäjyys on maaseudun mahdollisuus 2002.)

Kuka ryhtyy yrittäjäksi?

Työn tekemiseen liittyvä sääntely on erilaista yrittäjille ja palkkatyöntekijöille. Toisaalta työntekijän ja työnantajan rajapinta ei ole yhtä selkeä kuin aiemmin. Erityisesti yrityksen alusvaiheessa tässä ilmenee haasteita, kun sivutoimisen yrittäjän statuksen muuttuminen päätoimiseksi muuttaa yksilön oikeuden työttömyysturvaan, joka on palkansaajan perusoikeus. Puheet kolmannen kategorian rakentamisesta eivät ole edenneet yhteiskunnallisessa keskustelussa. Sitä vastustavat niin työnantajat kuin työntekijätkin, vaikka voitaneen ajatella, että meillä on jo olemassa mainittu kolmas kategoria, sillä tyel- ja yel-vakuutettujen lisäksi meillä ovat myös myel-vakuutettuja henkilöitä. Lisäksi apurahatutkijat on te-keskusten toimesta luokiteltu ”omassa työssään työllistyvien” kategoriaan. (Järvensivu 2022, 5–6.) Lienee varsin inhimillistä, että hyppy tuntemattomaan saa epävarmaksi. On siis nähtävissä, että käytännössä esteet yrittäjäksi ryhtymiseen liittyvät jollain tapaa yrittäjien sosiaaliturvaan, toiminnan kannattavuuteen, työntekijöiden rekrytointiin ja toisaalta myös työntekijän irtisanomiseen liittyviin haasteisiin. Näkemyserot työnantajien ja työntekijöiden välillä ovat olleet perinteisesti suhteellisen suuria. Jotta yhteiskunnan haastavia ja rakenteellisia kysymyksiä saataisiin ratkaistua, tulisi uskaltaa kokeilla laaja-alaisesti erilaisia ratkaisumalleja. Tällaiset rajatut kokeilut auttaisivat saamaan lisätietoa näistä ratkaisumalleista ja niiden vaikutuksista eri osapuolten näkökulmasta. Samalla saataisiin tietoa myös niiden yhteiskunnallisesta ja kansantaloudellisesta vaikuttavuudesta. (Härmälä ym. 2017, 81.)

Kansantalouden näkökulmasta tarkasteltuna on hyödyllistä, että yrittäjäksi ryhtyvillä on menestymiseen vaadittava osaaminen ja motivaatio. Yrittäjyysilmapiiriin liittyy keskeisesti koulutusjärjestelmä ja kasvatus. (Härmälä ym. 2017, 56). Jotkut pienet kansantaloudet ovat kiinnittäneet huomiota siihen, kuinka saadaan osaavaa työvoimaa ja yrityksiä. Viro on ollut tässä asiassa erityisen aktiivinen. Siellä on houkuteltu yrittäjiä ja osaavaa työvoimaa ulkomailta. Kilpailukeinoina ovat niin hallinnon keveys kuin hyvät sähköiset palvelut. (Härmälä 2017, 67.)

Haasteeksi ekologisen yrittäjän ja kuluttajan väliseen etäisyyteen on havaittu niin fyysiset kuin sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät. Yrittäjien koulutustaos on usein alhainen ja tuotteita tuotetaan maaseutualueiden omaan kulutukseen klusteritalouden sijaan. Markkinat tuotantoalueilla eivät ole suuria uudelle erikoistuotannolle ja sen innovatiivisille tuotteille. Yrittäjät mielivätkin kansainvälisille markkinoille ja toimialan muutos on nopeaa. (Ekologinen yrittäjyys on maaseudun mahdollisuus 2002.) Alhaisen koulutustason haaste tulee esille myös

riisinviljelijöistä tehdystä tutkimuksista. Tulot jäävät alhaisiksi eivätkä viljelijöiden tulot kehity toivotulla tavalla. Tämä vaikuttaa toisaalta kansantalouteen kuin myös mainitun tuotantoalan kehittämiseen, koska siihen ei ole aineellisia eikä henkisiä resursseja. (Wetik, Saleh, Asngari & Lubis, 2519–2520.)

Margit Mannila
lehtori, KTT
SeAMK

Lähteet:

Bögenhold, D. & Klinglmair, A. (2016). Management of Solo-Self-employment: Micro-Entrepreneurship and Hybrid Employment. European Academu of Management Conference. Paris 1–4. 2016. Viitattu 28.10.2022.

https://www.researchgate.net/profile/Dieter-Boegenhold/publication/303748183_Management_of_Solo-Self-employment_Micro-Entrepreneurship_and_Hybrid_Employment/links/57502f1108aefe968db724f1/Management-of-Solo-Self-employment-Micro-Entrepreneurship-and-Hybrid-Employment.pdf

Ekologinen yrittäjyys on maaseudun mahdollisuus. (2002). Luke. Koetoiminta ja käytäntö. 59 (1), 16. Liite 18.3.2002. Viitattu 27.10.2022.
https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/451815/mtt-kjak-v59n1s16.pdf?sequence=1

Hautamäki, A. (2001). Suomi muutosten edellä. Raportti Suomen haasteista. Sitran raportteja 6. Sitra. Helsinki. Viitattu 14.10.2022. https://www.sitra.fi/app/uploads/2017/02/raportti6-2.pdf

Härmälä, V., Lamminkoski, H., Salminen, V., Halme, K. & Autio, E. (2017). Yrittäjyyden uudet suunnat – selvitys hallituksen toimenpiteistä yrittäjyyden vahvistamiseksi. Valtioneuvosten selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 75/2017. Valtioneuvoston kanslia. Helsinki. Viitattu 14.10.2022.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160399/75_Yrittajyyspaketti_Raportti_2017-11-16_.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Joensuu-Salo, S., Viljamaa, A. & Varamäki, E. (2020). Mikä saa opiskelijan ryhtymään yrittäjäksi? Tuloksia toiselta asteelta ja korkeakouluista kuudesta maasta. Ammattikasvatuksen aikakauskirja, 22(4), 26–41. Viitattu https://journal.fi/akakk/article/view/101399/59380

Järvensivu, A. (2019). Hei Siri, millainen on työelämän tutkijoiden työn tulevaisuus. (327–362). Teoksessa T. Heiskanen, Syvänen, S. & Rissanen, T. (toim.) (2019). Mihin työelämä on menossa? – tutkimuksen näkökulmia. Tampere: Tampere University Press. Viitattu 14.10.2022.
https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/23643/978-952-359-006-9.pdf?

Järvensivu, Anu. (2022). ”Se on tapa tavallaan elää” – Tulevaisuuden työn tekijät yrittäjyyden ja palkkatyön kategorisoinnin kyseenalaistajina. Työelämän tutkimus 20(1), 4–29. Viitattu 27.10.2022.
https://journal.fi/tyoelamantutkimus/article/view/99099

Kangas, E., Viljamaa, A., & Joensuu-Salo, S. (2021). Vastuullinen hybridiyrittäjä. Teoksessa A. Haasio, S. Joensuu-Salo, & S. Saarikoski (toim.), Tekijä, näkijä ja vaikuttaja: SeAMK Liiketoiminta ja kulttuurin

kokoomateos 2021 (s. 266–277). (Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 167). Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Viitattu 11.10.2022 https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021120759307

Kanninen, V. (2013). Yrittäjyyden merkitys kansantaloudessa. Luento Helsingin yliopisto 6.11.2013. Viitattu 25.10.2022. https://blogs.helsinki.fi/hponka/files/2013/09/Yritt%C3%A4jyysLuentoOpiskelijoille2013.pdf

Kanninen, V. (2006). Yrittäjyyden taloustiede: katsaus ja arviointeja. Kansantaloudellinen aikakauskirja 102(3), 321–338. Viitattu 25.10.2022. https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/images/stories/kak/kak32006/kak32006kanniainen.pdf

Kovalainen, T. (2017). Matkailun taloustiede. (103–108). Teoksessa Edelheim, J. & Ilola, H. (toim.) (2017*). Matkailututkimuksen avainkäsitteet. Lappland University Press. Rovaniemi. Viitattu 14.10.2022. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63093/Matkailututkimuksen_avaink%C3%A4sitteet_pdfA.pdf

Pyöriä, P., Ojala, S. & Nätti, J. (2019). Työelämän muutokset ajassamme. (139–169). Teoksessa Teoksessa T. Heiskanen, Syvänen, S. & Rissanen, T. (toim.) (2019). Mihin työelämä on menossa? – tutkimuksen näkökulmia. Tampere: Tampere University Press. Viitattu 14.10.2022. https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/23643/978-952-359-006-9.pdf?

Tuohino, A. (2017). Maaseutumatkailu. (82–86). Teoksessa Edelheim, J. & Ilola, H. (toim.) (2017*). Matkailututkimuksen avainkäsitteet. Lappland University Press. Rovaniemi. Viitattu 14.10.2022. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63093/Matkailututkimuksen_avaink%C3%A4sitteet_pdfA.pdf

Urrila, P. (2022). Miksi yritykset ovat tärkeitä kansantaloudessa? Ajankohtaista>Elinkeinoelämän keskusliitto. Viitattu 25.10.2022. https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/miksi-yritykset-ovat-tarkeita-kansantaloudessa/

Uudistuva työ ja yrittäjyys – visioista toteutukseen. (2018). Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Yritykset. 27/2018. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki. Viitattu 14.10.2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161072/TEMjul_27_2018_Uudistuva_tyo.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Wetik, J.D., Saleh, A., Asngari, P.S. & Lubis, D. (2018). The effect of internal factors, need information and external factors to entrepreneurial characteristics of rice farmers. International Journal of Social Science and Economic Research. 2018(03)06, 2519–2529. Viitattu 27.10.2022. https://ijsser.org/2018files/ijsser_03__172.pdf